

Unitárius Jövendő

Egyháztársadalmi, hitéleti és missziói célokat szolgáló lap.

Felelős szerkesztő: KOVÁCS LAJOS brassói lelkész-esperes.

Megjelenik minden hónapban. Előfizetési ára Romániában évi 150 lej. Magyarországon évi 5 Pengő. Más országokban ennek megfelelő összeg

Dr. VARGA BÉLA
1886—1942.

Az „Unitárius Jövendő“ utolsó számának a megjelenésekor dr. Varga Béla már nem volt az élők között. A szomorú hír későn érkezett hozzánk, de elég korán ahhoz, hogy megdöbbenés és megrázzon.

Nehéz megfelelő szavakat találni arra, hogy a veszteség felett érzett fájdalomunkat méltóan fejezzük ki. Dr. Varga Béla nemcsak a családjáé és az unitárius egyházé volt, melynek főpásztori palástját évekig viselte, hanem a családi kör és egy felekezet szűk keretén messze túlőve, a tiszta tudománynak hivatott művelője, a magasabb emberi szellemnek olyan képviselője volt, hogy faja és nemzete jogosan tekintett büszkén reá. Tudásának erejével a tudományt előbbrevítte, az igazi tudósokat jellemző alázatos lelke szárnyalásával természetszerűleg emelkedett embertársai fölé. Neki nem kellett törtetőnek lenni, hogy érvényesüljön. Életének célja a szellemi haladás feltűnés nélküli munkálásával az emberiség lelki ügyének a szolgálata volt.

Már tanuló korában éles elme és kivételes szorgalom jellemezte. Tiszta jeles érettségi után a tanári pályára készült s egyetemi tanulmányainak kitűnő elzégzése után a kolozsvári unitárius kollégium tanára lett a magyar-, latin-, görög-szakon. Egyetemi éve alatt szaktárgyai mellett a filozófia tudományával rendszeresen, alaposan foglalkozott s az európai híru dr. Böhm Károlynak legkiválóbb tanítványai közé tartozott. A logika és értékelmélet tudományában, melyből korán doktorátust szerzett, oly mélyen merült el, mint kevesen kortársai közül. Az impérium változás előtt mint egyetemi magántanár a logikából éveken át előadásokat tartott, amit csak a külső körülmények miatt kellett megszakítania. Tudományos művei a Magyar Tudományos Akadémia költségén és kiadásában egymás után jelentek meg, melyek és a szaklapokban napvilágot látott dolgozatai korán a legkiválóbb tudósok sorába emelték. Nagy és biztos tudás, logikai következetesség és fejlődés s az ítélőképesség tisztasága szép jellemvonásai közé tartoztak.

14 évi középiskolai tanári működés után lelkészképesítőt szerzett, majd teológiai tanári vizsgát tett s nemsokára a Teológia Akadémián a bölcsészet és neveléstudomány, hittan és erkölcsstan tanára lett. Nehéz kérdéseknek szabatos és érthető megfogalmazása, könnyebb tárgyaknak tudományos mezbe öltöztetése s azoknak világos előadása nem közönséges megbecsülést biztosítottak számára tanítványai körében. Eleinte kemény harcot folytatott a Teológia Akadémia szellemének és színvonalának emeléséért. Nem rajta mult, ha komoly törekvései megfelelő sikert nem értek el.

Teológiai tanárrá választása után nemsokára a szegedi egyetem is tanárnak hívta meg, de erkölcsi érzéke nem engedte, hogy a csak imént történt egyházi bizalommal visszaéljen. A későbbi meghívásokat sem fogadta el.

1938-ban a fáradhatatlan munkásságu és nagy tekintélyt képviselő Dr. Boros György nyugdíjba vonulása után az egyház akkori belső zavarai dacára egyhangulag püspöknek választották. Azt lehetett hinni, hogy tudása, jelleme és tekintélye a szélsőségekbe is átcsapó belső harcot leszereli. Minthogy ez csak látszólagosnak bizonyult, a nyugtalanság az egyházban továbbtartott, ami sok keserűséggel töltötte el. A kialakult helyzet miatt elkedvetlenedett, tapasztalt és erőt jelentő tekintélyes emberek az egyházi munkamező-

től távoltartották magukat s így a gyakorlott és megbízható munkatársak hiányoztak oldala mellől. Ő maga tisztán látta nem egy munkatársánál a háttérben folytatott egyéni önző törekvést, amiről azonban zárkózott természeténél fogva csak bizalmas baráti körben beszélt. Egyebek között az „Unitárius Jövendő” önzellen törekvéseivel teljes mértékben egyetértett, egyházi szolgálatait méltányolta, a lapnak eleitől fogva előfizetője és olvasója volt, a kritikát szükségesnek tartotta. Munkatársait és azoknak jellemét igen jól ismerte s őket értékük szerint becsülte.

A kisebbségi sors, meddő munka és szélsőséges egyházi helyzet már korábban megtámadott idegeit egyre örölte s valóságos megkönnyebbülést jelenthetett számára, midőn tudományos irodalmi munkássága elismerésül, a Corvin koszorúval kitüntetve, egyetemi tanárrá nevezték ki s ő a főpásztori palástot 3 év után letehetette.

Mint teológiai tanár irni kezdte az unitárius „Hittan”-t, amit püspöksége idejében is folytatott. A közvélemény őt tartotta erre legalkalmasabbnak s tőle várta a még mindig nélkülözött unitárius hitfelfogásnak rendszeres és meggyőző erejű megírását s a nagyközönség elé bocsátását. Igen nagy nyereség volna az egyházra és a tisztult vallásos gondolkozásra, ha ezt a munkát befejezve hagyta volna hátra.

Számtalan tudományos cikke és népszerű előadása mellett nevezetesebb művei: „Valóság és érték”, „A logikai érték problémája”, „A subsistencia fajai”, „Az individualitás kérdése”, stb. melyek még sokáig fogják az egyházban és tudományos világban azoknak szellemét foglalkoztatni, akik a tudomány mélyebb kérdései iránt érdeklődnek.

Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának, az Erdélyi Múzeum Egylet bölcsészeti szakosztályának, az Erdélyi Irodalmi Társaságnak, az Unitárius Irodalmi Társaságnak, stb. Nagy tiszteletben részesítették a külföldi unitáriusok. Megbecsült emlékét szerettei mellett nagyszámu barátai és tisztelői is őrizni fogják a sirig. Pihenjen csendesen s szelleme éljen örökké!

*

Dr. Varga Béla egyetemi tanár, volt unitárius püspök április 11-én hajnalban halt meg tüdőgyulladásban. A háztól Benczédi Pál kollégiumi vallásos tanár imája után a templomban ravatalozták fel. A temetésen Vári Albert teol. tanár mondott imát és Főtiszt. József Miklós püspök ur gyászbeszédet. Dr. Geley József főgondnok az egyház és intézményei, Dr. Zolnay Béla egyetemi tanár pedig az egyetem nevében bucsuzott a kiváló tudóstól. A temetőben Szikszay Jenő tanárjelölt tanítványai és az egész egyetemi ifjuság nevében tartott bucsu-beszédet. A temetésen a r. kath., református, magyar és szász evangélikus egyházak küldöttségileg képviselték magukat, de megjelent az egyetemi tanári kar a rektorral és dekánnal az élen, a katonaság, a vármegye, a város, a rendőrség, a bírói kar s a különböző egyesületek képviselői. A gyászmenet élén az unitárius kollegium ifjusága és tanári kara haladt, kiket az unitárius lelkészek s az intézmények és testületek képviselői követték. A gyászmenet indulását a város összes protestáns templomaiban megszólaló harangok jelezték. Az elhunyt nagy embert felesége, fia, nagyszámu rokonság, barátai és tisztelői sokasága gyászolják. —

Szerkesztő.

Építsük ki egyházi életünket!

IV.

Számolva azzal, hogy a jelenlegi rendkívüli körülmények között és rajtunk kívül álló okok miatt a legjobb akarat mellett sem volna lehetséges a Zsinati Főtanács összehívása, az E. K. Tanács jogtörténeti fejlődése ebben az esetben is mutat kiegészítő módot.

Egyházunk 400 éves fennállása alatt sokszor történt meg, hogy rendkívüli idők kényszere alatt, háborúk és járványos betegségek idején, a Habsburg királyok elnyomatási törekvései között és az ellenreformáció következtében rántóduló üldözések korszakában a „Generalis Synodus” (Zsinati Főtanács) hosszú időn át nem volt megtartható. Azonban az egyházi élet az egyház vezetőségétől akkor is követelt halaszthatatlan intézkedéseket. Ilyenkor a püspök összehívta az espereseket, az egyházköri jegyzőket, néhány egyházi tanácsost (Consistor) az egyháziak és világiak közül s ezekkel zsi-

natot tartva, úgy intézte egyházunk ügyeit, mintha rendes zsinat lett volna.

Ez volt az ugynevezett „Reprezentativa Synodus.”

Sokszor azonban az is megtörtént, hogy még ez a R. S. sem volt megtartható, sőt még az u. n. téli „Egyházi Főtanács” (Supremum Consistorium) se. Az egyházi élet azonban akkor se ismert megállást. Az ügyeket intézni kellett. A szükség 1718 után életre hívta a permanens „Reprezentativum Consistorium”-ot, melyből a mai E. K. Tanács fejlődött ki kormányzó és végrehajtói munkakörrel, mely az utóbbi évtizedek alatt is sokszor tett hatáskörét túl- lépő fontos intézkedéseket.

Egyházi szervezetünk jogtörténeti fejlődése és kialakulása közben gyakran találkozunk a rendes főtestületek mellett más rendkívüli vagy csak átmeneti jellegű „kiegészítő” hatáskörrel felruházott testü-

letekkel is, melyeknek jog- és hatásköre nem volt tételes törvénybe foglalva. Ha végiggondoljuk különösen az 1718—1860 közötti közel másfél évszázadig tartó nagy küzdelmeket, csak akkor értjük meg, hogy a ma is olyan csodálattal emlegetett unitárius szellemet miért találjuk meg az unitárius ember nemcsak, egyházát féltő fellángolásában és nem az írott szabályokban.

Rendkívüli idők rendkívüli intézkedéseket kívánnak. Joggal teheti fel minden egyházáért dolgozni akaró unitárius ember a kérdést, hogy mi miért nem akarunk engedelmessé válni ennek a törvénynek egyházunk életében is. Az E. K. T. T. eddig is tett olyan intézkedéseket, melyek a szervezeti törvény értelmében az Egyházi Főtanács (206 §. f. g. pont), illetve a Zsinati Főtanács (216. § b. pont) hatáskörébe tartoznak. Az unitárius közvélemény, ép a rendkívüli időkre tekintettel, megnyugvással vette tudomásul ezeket az intézkedéseket. Meg vagyunk győződve, hogy a jövőben is megnyugvással fog tudomásul venni minden olyan intézkedést, amely — alkalmazkodva a rendkívüli idők által teremtett viszonyokhoz, — az egyházi élet kiépítését célozza és munkálja. Az egyház történelme és a rendkívüli idők parancsszava tehát egyaránt jogot biztosít a jelenlegi E. K. T. T.-nak is arra, hogy olyan átmeneti kiegészítő szervvé alakuljon át, önmagát kiegészítve az annak idején megválasztott egyházi tanácsosokkal (ami annál is inkább megengedhető, mert 1872-ig az E. K. T.-nak minden egyházi tanácsos tagja volt), mely az Egyházi Főtanács hatáskörébe tartozó intézkedéseket is tehet. A püspök és 2-ik főgondnok kivételével, bár erre is lehet megoldást találni, véghezviheti az összes választásokat, megszervezheti a bíróságokat és állandó bizottságokat s így kiegészítheti az eddigi gyakorlatnak megfelelően a szokásjog alapján törvényes ügykezelési jogot nyert Elnöki Tanácsot; lépéseket tehet a lelkészi és tanítói utánpótlásra; megkezdheti az egyházi élet kiépítését, gyakorlatilag és irodalmilag, megértve és támogatva az unitárius közvélemény ezirányú óhaját és kívánalmait.

Ez annál inkább véghezvihető, mert egyházunk közigazgatási menetének zavartalansága tulajdonképpen az az alap, melyen az egész egyházi élet kiépíthető és amely az egyház belső életében azoknak a valláserkölcsei értékeknek a kitermelésére biztosítékot nyújt, melyek a múltban is a többi keresztény egyházak mellett egyházunknak méltó helyeit biztosították és unitárius híveinket a társadalom értékes tényezőjévé tették. Ebben a munkában egyházunk mindig bizony számíthatott azon intézményeire és a valláserkölcsei élet ápolását munkáló egyesületeire, melyek a tulajdonképpeni egyházi munka alappilléreit képezték. Bennük és munkájukon keresztül élte meg egyházunk a maga igazi küldetését és építette unitárius népünk lelki világában az Istenországát. Lehet, hogy ezeknek a valláserköl-

csi és kulturális tényezőknek az újjászervezése és munkábaállítása nagy nehézségeket fog jelenteni, de az akadályokkal szembe kell nézni. Egyházunk ugyanis a maga küldetését e tényezők közremunkáló segítségével nélkül aligha tudja betölteni. Ezért szent kötelessége azok új életre hívása és munkába állítása érdekében mindent elkövetni.

Ma alig merünk arra gondolni, hogy tanulni vágyó unitárius ifjaink részére hitvallásos középiskolát létesíthetünk; ezzel szemben azonban egyházunknak semmi áldozattól se szabad visszariadni arra vonatkozólag, hogy *meglevő elemi iskoláinkat megtartsa s azok számát lehetőleg növelje*. Hogy e célt elérhesse, mindenekelőtt gondoskodnia kell az egyházi munkaerők utánpótlásáról: *a lelkész- és tanítóképzésről*. E kérdésnek a megoldása sok tekintetben függ egyfelől egyházunk anyagi erőbirásától, másfelől a magas kormány mindenkori jóindulatától. A tanítói utánpótlás még a mai körülmények között is inkább megoldható. De sokkal nehezebben elhárítható akadályokba ütközik a lelkészi utánpótlás. A dr. Kerekes István által ajánlott megoldás (U. J. 1942. 2-ik sz.) is azonnal felveti a *teológiai tanárkérdés* nagy problémáját. Jelenleg ugyanis egyházunk nem rendelkezik teológiai tanári képesítéssel bíró lelkészekkel s még a megfelelő tudományos munkásságot felmutatók száma is kevés. De ha volnának is tudományos felkészültségű munkaerőink, a lelkészképzés legfeljebb évek múlva nyerhetne megoldást, mert tudomásunk szerint jelenleg nincsenek olyan középiskolát végző növendékeink, kiket a lelkészi pályára lehetne irányítani.

Azonban bármilyen nehéznek látszik is ez a kérdés, az alapfeltételek biztosításához az előkészítő munkálatokat már most meg kell kezdeni. A további várakozás aligha fogja egyházunk jól felfogott érdekét szolgálni. Ezért párhuzamosan nemcsak a teológiai tanári képesítés lehetőségéről kell gondoskodni (amely ma bárkinek is nem éppen könnyű dolog, mert forrásmunkákban nagyon szegények vagyunk), hanem unitárius ifjakról is, akik egyházunk és népünk érdekében a lelkészi hivatás fontos munkájára vállalkoznak.

Az egyház valláserkölcsei és kulturális élete irányításában mindig nagy szerepet játszott az *egyházi sajtó*. Valamikor egyházunk tekintélyes számú folyóirattal igyekezett unitárius népünk vallásos és hitéleti igényeit kielégíteni. Rendelkezésére álltak ezek egyházi íróiaknak, hogy népszerű és tudományos irodalmi munkásságukról a nyilvánosság előtt számot adjanak. Sok szerény és csendben dolgozó emberünkre a keresztény társadalom az egyházi sajtón keresztül figyelt fel. Sőt tudományos szakmunkákban is nem egyszer használták fel az egyházunkra vonatkozó ott található adatokat és megállapításokat más egyházak és nemzetek tudósai is.

Azt a nagy munkát, melyet egyházi életünkben az egyházi sajtó jelent, *ma Romániában egyedül az „Unitárius Jövendő“ végzi*, némelyek részéről nem

kis közönyösséggel találkozáva s elsősorban éppen a hivatalos egyház meg nem értését vagy éppen ellenszenvét tapasztalva. E téren is sürgősen tenni kell valamit. Új lapnak vagy éppen lapoknak a megindítása ma alig remélhető. Azonban a meglevőt kibővíteni s a gyakorlati életnek és tudományos irodalomnak is szolgálatába állítani nemcsak lehetséges, hanem kötelességünk is. Tudomásunk szerint a szerkesztő ezt szívesen vállalja. E kérdés kedvező megoldásának feltétele: minden kicsinyes gondolkodás félretétele, a kölcsönös bizalom keresése, a jószándék felhasználása. Az egyházi irodalom lehetőségének a korlátozása helyett vezessen a magasabb egyházi érdek és emelkedett gondolkodás. Nyissunk meg minden utat, használjunk fel minden módot arra, ami közelebb hoz egymáshoz. Így az egyházi irodalom bizonyára a jelenlegi nehézségek között is inkább ad jelt magáról, meg fogja találni az utat hivatásunk áldozatkész lelkéhez s reményt nyújthat hogy irodalmilag is dolgozni szerető embereink szellemi termékei napvilágot láthatnak.

Egyházi életünk kérdéseivel való foglalkozás közben nem szabad megfeledkeznünk a *lelkészi és tanítói kart közvetlenül érintő kérdésekről se*. Ez pedig az „Általános Lelkészkör” (s ezzel kapcsolatban a vidéki) és a „Tanítók Egyesülete” újjászervezése. A múltban mindkét testületnek a munkája nemcsak tagjai érdekeit szolgálta, hanem értékes munkát fejtett ki az egyetemes egyház javára is. E két testület létének a fontosságáról eléggé beszél az alapszabályokban lefektetett célkitűzés és munkásságának eddigi története. Új életre kell tehát hívni, hogy végezze tovább a munkát, amely nincs befejezve, csupán ideig-óráig szünetel.

Amiket a fennebbiekben érintettem, mind arra irányulnak, hogy a jelenlegi mozdulatlanságot az építeni akarás és a közös munkálkodás lehetősége kell, hogy felváltsa. Amint azt bevezető soraimban is említettem, egyéni elgondolásai és tervei az egyház jobb jövője érdekében mindnyájunknak lehetnek s bizonyára vannak is. Ezeknek megismertetése és összhangba hozása végett az unitárius közösség összemunkáló akarására van szükség. Ez egyetakarásnak a megszervezése az, amit sürgősnek és elodázhatatlannak tartok és tartanak mind azok, akik egyházi életünk kiépítésével a még rendelkezésre álló munkaerőknek az egyetemes egyház életébe való bekapcsolását kívánják, hogy egyházunk történelmi küldetésének nagy munkájából mindenki kivehesse a részét.

Hiszek az unitárius összetartásban, a közös munkálkodás lehetőségében és egyházunk történelmi küldetésében, — azért szóltam.

Hálásan köszönöm az „Unitárius Jövendő” szerkesztőjének, hogy gondolataimnak helyet adott és köszönöm az olvasónak szíves türelmét.

Vége.

Sácueni, 1942. május hó.

MÁTHÉ SÁNDOR,
lelkész.

Utánpótlás az egyház jövője érdekében.

Brassó megmozdult és példát mutat.

Dr. Kerekes István egyh. tanácsos az „Unitárius Jövendő” múlt számában „Legközelebbi teendőink egyházi életünk jövő biztosítására” címen cikket írt. A cikkben a tudós meglátó erejével mutatott reá a gyakorlati élet legfőbb kívánalmára, a mindeu téren való egyházi utánpótlás szükségére. Azon óhajlásának adott kifejezést, hogy a 4-7 elemi osztályosok közül az arra illetékes tényezők válasszák ki az olyan fiukat és leányokat, akik a továbbtaníttatásra alkalmasok s ahol a szülők elég anyagi erővel nem bírnak, az egyház vagy egyházközségek egyházi és társadalmi szervezkedés által menjenek a szülők segítségére s tegyék lehetővé a szegényebb sorsu, de tanulásra alkalmas növendékeknek is a tanulását. Mert papokra és tanítókra, más pályán működő tanult emberekre, értelmes iparosokra, szakképzett gazdákra stb., tehát lelki és közéleti vezetőkre szüksége van és szüksége lesz mindig az unitárius egyháznak.

A cikke sokan felfigyeltek, akik az egyházi élet iránt érdeklődnek s annak jövőjét szívükön viselik; az abban fejtegetett eszme valószínűsítését szükségesnek ítélték és felkarolták. Így pl. Hoch Jenő, a brassói egyházközség egyik kebli tanácsosa a cikk elolvasása után a szerkesztőséghez a következő levelet intézte:

„Hivatkozással az U. J. 4-ik számában dr. Kerekes István egyházközségi főgondnok ur által írt időszertű és nemes szándéku felhívásra, lelkem egész melegével és szerény anyagi tehetséggel magam is hozzájárulni óhajtok a nagy és szép cél valószínűsítéséhez. Az unitárius ifjuság továbbképzésének és mivelődésének az előmozdítása, különösen pedig az egyházi utánpótlás kérdése mindnyájunknak ószinte vágya kell, hogy legyen, mert az egyház mindenkori vezetőit s általuk a jövőt biztosítani kell. Az egyház mai helyzetében a felvetett eszme támogatása minden jóérzésű unitáriusnak erkölcsi és anyagi kötelessége.

Ettől a gondolattól áthatva elsőnek szeretnék 1000 lej szerény adománnyal a felvetett eszme kivételéhez hozzájárulni, mely összeget természetesen a további évekre is felajánlom. Szeretnék hinni abban, hogy az egyház jövőjének biztosítása érdekében főgondnok urunk nemes elgondolását és önzetlen törekvését sokan fogják magukévá tenni és támogatni. Adja Isten, hogy úgy legyen. Stb.”

Az első fecske kedves megnyilatkozása után ápr. 26-án az istentisztelet végén a brassói egyházközség és nőszövetség vezetősége s az egyháztagok közül többen dr. Kerekes István vezetésével megbeszélést tartottak, midőn a főgondnok az egy-

házi utánpótlásra vonatkozó elgondolását élő szóval is kifejtette s kérte a kérdéshez való hozzászólást. Elsőnek e sorok írója szólott a kérdéshez, reámutatva annak fontosságára. Kiemelte, hogy már is vannak egyházközségek, ahova nincs akiből papokat és unitárius tanítókat küldeni. De más téren is szükség van tanult emberekre, akikre az a hivatás vár, hogy polgári foglalkozásuk mellett az egyház világi vezetői legyenek. Buzdította a szülőket, hogy akinek jobb felfogásu gyermeke van s anyagi ereje is van hozzá, taníttassa azt középiskolában, de tájékoztatást nyújtott arra nézve is, hogy az egyházközség vezetőségének szándékában van a 4-ik elemi osztályt végző szegényebb sorsu és jó előmenetelű növendékek közül egyelőre 1 fiút a lelkészi és 1 leányt a tanítónői pályára kiválasztani és azokat középiskolai tanulásukban erkölcsileg és anyagilag segíyezni. Tervbe van véve az is, hogy a helyből és vidékről ipari pályára jelentkező ifjakat szükség esetén szintén anyagi támogatásban részesítsék. Az eszme felkarolása és hathatós támogatása nemcsak a hívek egyházszeretetét, hanem lelki nagyságát is mutatni fogja s az egyház jobb jövőjét szolgálja.

A jelenlevők a kérdést nagy megértéssel fogadták s hiven már sokszor tapasztalt egyházszeretetükhöz, hitbuzgóságukhoz és mivel gondolkozásukhoz, helyeslésükről és támogatásukról bizonyosságot tettek. Elsőnek a nőszövetségi elnök távollétében Preiszner Péterné sz. Killyéni Etelka, a Nőszövetség tb. elnöke nyilatkozott s felajánlotta a Nőszövetség támogatását. Dr. Zoltán Gyula ny. főállomásfőnök, egyh. tanácsos, Hoch Jenő mérnök, kebli tanácsos, Milinta János ny. mozdonyvezető, gondnok, Fazakas Zsigmond cipésmester, kebli tanácsos felszólalása s mások egyhangu megnyilatkozása a mozgalomhoz való lelkes csatlakozást juttatták kifejezésre s az ügy minél jobb megszervezését óhajtották. A vezetők arra is reámutattak, hogy a megszervezés és munkába indulás anyagi áldozatot követel, de erőltetésről kényszerítésről nincs szó; mindenki a helyzetet mérlegelve, erejét számbavéve cselekedhetik; a jelenlét áldozatra nem kötelez, sőt akiben a hajlandóság az áldozatra már most megvolna, az is beszélje meg a kérdést otthon nyugodtan a családjával és azután nyilatkozzék, mert az ügy komoly megfontolást kíván. Mégis voltak többen, akik megértésüket és lelki műveltségüket, egyházszeretetüket és hitbuzgóságukat az egyházi utánpótlásra nézve azzal juttatták kifejezésre, hogy a szép cél érdekében azonnal megnyilatkoztak s tekintélyes évi adományt ajánlottak fel, némelyek évi egyházi adójuk összegét. Ezek megérdemlik, hogy mint uttörőknek a neve nyilvánosság számára is feljegyezve legyen: Dr. Kerekes István gyárigazgató, egyh. tanácsos évi 2500 lej, N. N. évi 2400 lej, a Nőszövetség legkevesebb évi 2000 lej, ha lehet, több is, Halmágyi György mézárós, kebli tanácsos 1500, Kovács Lajos lelkész, Hoch Jenő

mérnök, kebli tanácsos, Lázár Elek ny. tisztviselő, egyhk. jegyző, Tóth Ferenc pékmester, kebli tanácsos 1000—1000, Dr. Zoltán Gyula ny. főállomásfőnök, egyh. tanácsos 960, Fekete Lajos pékmester 720, Schusztér Vilmosné nőszöv. tag 600, Einzig Jenő ny. magántisztviselő 600 lej, Fazakas Zsigmond cipésmester, kebli tanácsos, Milinta János ny. mozdonyvezető, egyhk. gondnok, Id. Bálint János ny. cfr főraktárnok, tb. gondnok, Izsák Vilmos kiskereskedő, kebli tanácsos, Seiffert Jánosné nőszöv. tag, Pál Jolán nőszöv. titkár, Szakács Sándor mézárós, Vajda József mézárós, Szabó András gyári soffőr, kebli tanácsos 500—500, Preiszner Péterné tanár özvegye, a Nőszövetség tb. elnöke 360 lej (az évi egyházi adó) s még többen kijelentették, hogy a sorból nem maradnak ki, de családjukkal való megbeszélés alapján óhajtanak cselekedni.

A jelenlevőkhöz a vezetőség azt a kérést intézte, hogy az ügyet testvéreikkel, rokonaikkal, barátaikkal, ismerőseikkel ismertessék s kényszerítés helyett a meggyőzés szavával igyekezzenek minél többeket az eszmének megnyerni, hogy az elgondolás nagyszabásu szervezkedéssé fejlődjen s unitárius egyházunk minél több hasznot lánson belőle.

Őszintén szeretnők, ha az ideiglenes egyházi vezetőség a brassói egyházközségnek az egyházi utánpótlás érdekében történt megmozdulását és példaadását magáévá tenné, felkarolná és továbbvinné s az egész egyház területén a szervezkedést a tanulók kiválasztására és az anyagi feltételek biztosítására beindítaná. Abban a nem remélt esetben pedig, ha az ideiglenes egyházi vezetőség ezt az egészen egyetemes jellegű egyházi munkát nem tudná vállalni, a megalakítandó brassói bizottság igyekezni fog módot találni arra, hogy a szervezkedés a romániai unitárius egyház egész területén megkezdődjék. Addig is azonban felhívjuk az illetékesek figyelmét a kiválasztásra s felkérünk minden hitbuzgó és áldozatkész unitárius embert, bárhol lakik, hogy tehetsége szerint, ha csupán alkalmi segéllyel is, támogassa a megindított mozgalmat, mert végeredményben nem helyi, hanem egyetemes egyházi ügyről van szó. De ha az anyagi támogatás helyi keretek közé szorulna is, Brassó az egyetemes egyházi szempontot sohasem fogja szem elől tévesztetni.* Kovács Lajos.

* Amikor az egyházi utánpótlás gondolata felmerült s ez irányban a lépések megtörténtek, nem volt ismeretes előttünk az a nagyszabásu és bizonyára már szép eredményeket felmutató mozgalom, mely az unitárius egyház másik részében az egyházi főgondnok lelkes vezetése és irányítása mellett az utánpótlás s általában a szegényebb sorsu, tehetséges növendékek taníttatása érdekében a Berde Bizottság munkájával már korábban megindult. A történelmi hűség kedvéért fel kell jegyeznünk, hogy Brassóban a mozgalom önállóan, minden más helyről jövő befolyás nélkül indult meg. Mindenesetre nagy meglepéssel tölt el minket, hogy más érdemes és az egyház jövőjét munkáló unitáriusokkal egy uton járunk. Szívesen és örömmel követjük a nagyobbak és erősebbek iránymutatását és igyekezünk munkájukból lelkesedést és kitartást meríteni. Szerk.

Jeles mondások.

V.

Olvasás közben kijegyezte NAGY BÉLA unitárius lelkész

ANYA.

Nekem az csak örömmre szolgál, ha az enyé-
imért dolgozom — mondja az anya. (Schwartz M.)

Mint a szaporodás főtényezőjét az anyát már
fiziologiai alapon is legnagyobb megbecsülés illeti
meg. (Gillmann.)

A szeretet, mellyel az iránt viseltetünk, kiről
tudjuk, hogy anyánk — egészen másféle. Így csak
egyszer szerethetünk, csak azt, kinék szeretete gyer-
mekségünktől fogva velünk nőtt s egész létünkkel
összeforrott. (B. Eötvös J.)

A jó anya magát mulatván gyermekeit mulat-
tatja, mint a galamb bogyében meglágyítja az ele-
delt, melylyel kicsinyeit táplálja. (Rousseau.)

Akármely alkalommal, valamely gyermek a ter-
mészettel ellenkezve anyját, ki őt méhében hordozta
ki őt tejével táplálta, ki éveken át magáról megfe-
ledkezve, egyedül vele foglalkozott, — tiszteletben
nem tartaná: eyen nyomorékot, mint oly szörnyet,
ki nem méltó, hogy az Isten ege alatt járjon, minél
előbb meg kellene fojtani. (Rousseau.)

A remények egész boldogságát — az aggodal-
mak minden kinjait csak az anyai szív ismeri egé-
szen. (Br. Eötvös.)

Az anyaság nem valami véletlen, hanem az
egész női nem közös kötelessége és közös dicső-
sége. (Gillmann.)

Az anyai ösztön erejének köszöni a világ a sze-
retet és az emberi alkotó képesség keletkezését. —
(Gillmann.)

Egy francia ballada van az anyáról: A fiu
megölte az édes anyját és levágva fejét, tovarohan
vele és elesik. Anyja feje a porban tova gurul, de
megszólal: Fiam nem ütötte meg magad? (—)

Korunk az anyaság válságának kora, (Rákosi J.)

Az anyaság eddigi fogalma elhalványul és el-
jön az idő, mikor az állam kénytelen lesz meggaz-
dagodni egy intézménnyel: az országos szemberte-
nyésztéssel. Ezzel kiesik az ember háztartásából a
magántűzhely, a család és az anya. Keletkezni fog
egy anyátlan társadalom és az emberiség anya nél-
kül árvaságra jut. (Rákosi Jenő.)

Ha mint hirnök jöttél, jelentsd fiamnak: leg-
jobban vagyok. Ha pedig, mint hóhér: végezd köte-
lességedet. (Amicetusnak mondá Agrippina, a Néró
anyja, mikor fia utasítására hozzámment, hogy ölje
meg.)

SZEMLE.

A szombatos vallás.

Ismeretes, hogy a 17-ik század elején Erdély
néhány községében a szombatos vallás ütötte fel a
fejét. Teljes kiirtásuk hatalmi erővel sem sikerült.
Utódaik csak az udvarhelymegyei Bözödujfalu köz-
ségben maradtak fenn, akik néhány évtized előtt
hivatalosan is a zsidó vallást vették fel. A bécsi dön-
tés után azonban a keresztény vallásra tértek s ér-
tesítésünk szerint a körüli esperes mintegy 90 lelket
keresztelt meg s vett fel az unitárius egyházba.

Itt említjük meg, hogy Szabó Imre ujságíró a
legtekintélyesebb szombatosról, Pécsi Simonról, aki
Bethlen Gábor fejedelem kancellárja volt, „Simon
kancellár“ címen regényt írt. A könyvben David
Ferencről és az unitárius egyházzal igen kedvezően
emlékezik meg, de maga a könyv tulzott zsidó
irányzattal van megírva.

Móricz Zsigmond nyilatkozata az unitárius vallásról.

Az unitárius vallást a más felekezetűek közül
aránylag kevesen ismerik, különösen azon vidéke-
ken, ahol közelben unitárius egyházközség nincs. De
akik megismerik, azok hitbeli tisztaságát, igazságát
és szépségét elismerik. Így történt Móricz Zsigmond-
dal is, a legnagyobb magyar regényíróval, akinek
eddig nem volt alkalma az unitárius vallást megis-
merni. Egyik megírandó regényének a tárgyhöz
közelebbről adatok után kutatott a kolozsvári uni-
tárius kollégium híres nagykönyvtárában. Közben az
unitárius egyház történetével és hitelveivel is meg-
ismerkedett. Az unitárius vallás nagyon érdekelte és
a hitesszeme nagy mértékben megragadta figyelmét.
Amikor tisztába jött vele, így nyilatkozott: „Ha ez
az unitárius vallás, akkor én is unitá-
rius vagyok.“ S így még igen sokan vannak.
Az unitárius vallás meghódítja azt, aki megismeri
és elfogulatlanul gondolkozik.

Unitárius szervezkedés.

Az unitáriusok szervezkedése több helyen fo-
lyamatban van. Így Nagybányán Lőrinczy Géza
lelkész és Suka Sándor lelkes gondnok veze-
tése mellett egyházközséget szerveztek.

Amint értesülünk Dr. Gelei József egyházi
főgondnok közreműködése mellett közelebbről a Besz-
tercén és vidékén lakó unitáriusok is szórványegy-
házközséggé alakultak. Gondnoknak Dr. Kriza János
ügyészszéki elnököt választották meg, az egykori
költő-püspök unokáját s megalakították a keblitaná-
csot. Ez alkalommal Filep Imre központi misz-
ziói lelkész ünnepi istentiszteletet tartott. Este a
Magyar Kaszinó nagytermében nagyszerű kultures-
tély volt, midőn az előkelő közönség a termet zsu-

folásig megtöltötte. Megnyitót Dr. Kriza János gondnok tartott, rámutatva azokra a kapcsolatokra, melyek Dávid Ferencet Besztercéhez fűzték s melyek a nagyközönség előtt ismeretlenek. Utána ifj. Márkos Albert, a kolozsvári Zenekonzervatorium híres fiatal tanára következett művészi hegedűjátékával. Dr. Gelei József egyh. főgondnok nagyhatású előadásában a közönség lelkes ünneplése közben a vallásos életről beszélt a nevelés szolgálatában. — Klicka József karnagy zongorakiséréte mellett Puksáné Boros Irén énekművésznő ragadta magával az őt eddig nem hallott besztercei közönséget. Filep Imre lelkész a székelyek életéről, a székely gondolkozásról tartott előadást, nagy hatást keltve néhány kedves székely tréfa mesteri elmondásával is. A magas színvonalon álló estélyt Dr. Vernes Gyula vármegyei tiszti főügyész zárta be, kifejezésre juttatva, hogy ez a nap azért lesz emlékezetes a Besztercén és vidékén lakó unitáriusok számára, mert otthonra találtak. A közönség lelkes hangulatban és azzal az érzéssel távozott, hogy ritkán tapasztalt magas színvonalon álló kulturális eseménynek volt részese.

Uj lelkészjelöltek

Értesülésünk szerint ez év első felében lelkész-képesítő vizsgát tettek Izsák Vilmos és Imreh Lajos jeles, Dimény András jó eredménnyel, kiket a vizsgáztató bizottság okl. lelkészjelölteknek nyilvánított. Mind a hárman Kelet-Erdély területén nyertek elhelyezést; Izsák Vilmost Kolozsvárra segédlelkésznek, Imreh Lajost H.-Almásra hitoktatónak és Dimény Andrást Korondra hitoktatónak nevezte ki a Főtiszt. Püspök ur. Örömmel vesszük a hirt a szép eredményről s buzgó munkálkodásukra Isten áldását kérjük.

Az unitárius lelkészek konferenciája.

A magyar területen lakó unitárius lelkészek Budapesten nagyon látogatott és nagysikerű továbbképző konferenciát tartottak ápr. 28.—május 3 közötti időben. Ez idő alatt bizonyára nemcsak saját képzésüket vitték előbbre, hanem az unitárius gondolkozást is ismertették, az unitárius szellemet szélesebb körben terjesztették. A konferencián 6 előadás hangzott el, 6-on imát mondtak, a műsoros összejöveteleken 26-on szerepeltek, május 3-án az erdélyi területen tul 16 helyen 21 erdélyi vendégprédikátor hirdette az ígét, erősítve a hiveket hitükben s törve az utat az unitárius gondolat számára más lelkek felé is. Április 29-én az Unitárius Nőszövetség a vidékről megjelent papnék részére teát adott, midőn Sigmond Józsefné szül. Mátyás Piroska székelyudvarhelyi lelkész neje az erdélyi unitárius papnék munkásságáról tartott előadást.

Lelkész változás.

Kelet-Erdély területén Zsigmond József lókodi lelkész Gagyba ment papnak, Nagy Sándor Kocsordot Lókoddal cserélte fel.

Halálozás.

Dimény Mózes ny. postai főigazgató április hó folyamán előrehaladott korban Budapesten elhunyt. Az igazi székelyt jellemző szellemi erővel és kötelességtudattal, munkaszeretettel és kitartó szorgalommal pályáján magasra emelkedett s a székely névnek megbecsülést szerzett. Hivatali kötelessége teljesítése mellett mindig talált időt az egyházi élettel való foglalkozásra is. Egyházas buzgósága elismerésül a Duna-Tiszamenti egyházkör felügyelő gondnokká választotta, később a tiszteletbeli címmel tüntette ki.

Kovács Imre nyug. unitárius lelkész, egyh. tanácsos április hó 2-án rövid ideig tartó súlyos betegség után élete 76-ik és boldog házassága 51-ik évében Kolozsvárt jobb hazába költözött. Keményfalván, Kissolymoson, Bágyonban és Kálnokon volt lelkész. Mindenütt nagy buzgósággal és lelkiismeretesen töltötte be hivatását. Adomázó természetével sok embert felvidított és sok barátot szerzett magának.

A vesztesékekkel együtt érezzük, az elhunytak emlékét tisztelettel őrizzük. Pihenjenek békében.

Az Unitárius Jövendő támogatása.

Dr. Fekete Sándor főorvos, köri f. ü. gondnok 2000 és Ferencz József teiuși gyógyszerész, egyh. tanácsos 1000 lejt juttattak az Unitárius Jövendő támogatására, Izsák Vilmosné brassói nőszövetségi tag pedig 50 lejt adott nyomdai költségre. Eleitől fogva a lap olvasói és pártfogói. Szives figyelmükért és áldozatukért hálás köszönetet mondunk.

Szerkesztőség kérése.

Az „Unitárius Jövendő“ az egyházi érdekek szem előtt tartása mellett az unitárius gondolkozás és szellem ismertetésére és erősítésére is törekszik. Hirt ad a kisebbségi sorsban élő egyházi életről, de szolgálatot igyekszik tenni a bárhol élő unitáriusoknak és az unitárius ügy iránt érdeklődőknek. A megnehezült életkörülmények között s az újból igen nagy mértékben emelkedett nyomdai költségek mellett azonban feladatát csak úgy tudja betölteni, ha a szives olvasók a csekély előfizetési díjat előre pontosan befizetik és a hátrálékot gondosan rendezik. Köszönettel vesszük, ha egészen díjmentes fáradozásunkat ezzel is méltányolják, hogy a lapra mások figyelmét felhívják, új előfizetőket szereznek s amennyiben tehetik, a lap fenntartásához önkéntes kegyes adománnyal is hozzájárulnak, amit nyugtázni fogunk. A szentírás tanítja, hogy „aki adakozik, annál inkább gazdagodik.“

A lakás- és címváltozás sürgős bejelentését kérjük.

Előfizetési tájékoztató.

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy az előfizetési díjat az esetleges hátralékkal együtt, az alább megnevezettekhez mielőbb megküldeni sziveskedjenek:

a) Romániában a szerkesztőség címére;
b) Az erdélyi területen Hadházy Sándor egyházi pénztáros kezéhez, Kolozsvár, Unitárius Kollégium.

c) A Nagyváradon túl levő területen az „Unitárius Iratmisszió” vezetője Ujváry László urhoz Budapest. V. Koháry u. 4. sz.

d) Kolozsvárt az előfizetési díjakat Szabó László tanárjelölt szedi be.

Bizalommal kérjük olvasóinkat, hogy kérésünket figyelembe venni sziveskedjenek.

A Közgazdasági Bank R. T.

(volt Braşovi Népbank)

értesíti igen tisztelt ügyfeleit, hogy a kölcsönök folyósítását újra megkezdte.

Biztosítást a legelőnyösebben

az **Első Romániai Temetést Biztosító**
R. T.-nál (ezelőtt G. SZÁVA és A. SZÁVA)

köthet.**Braşov, Weiss Mihály-u. 35**

Vásároljon az

ELEKESkönyv és
papirüzletben.

Általános Hitelbank R. T.
Braşov

fiókok:

TIMIŞOARA
ORADEA

ALAPITVA 1823.

Scherg Vilmos és Társai

R. T.

POSZTÓ ÉS DIVATÁRU GYÁRA

a legfinomabb és leg-
tartósabb uri- és női
divatszöveteket gyártja.

LERAKATOK:

Braşov, Timişoara, Cluj.

Biztosítástok életeteket
és vagyonotokat a

Franca Romana

Ált. Bizt. R. T.-nál

Ügynökségek az ország
minden fontosabb városában.

Felvilágosítások a biztosítás minden ágában:

Braşov, Tehén piac 1.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Braşov, Str. Dr. Babeş 1 sz.

hova a lappal kapcsolatban minden meg-
keresés, közlemény és pénzügyi küldendő.

Kérjük munkatársainkat, hogy a lapba szánt minden c-
ket vagy egyéb közleményt a hónap 5-éig szivesked-
nek a szerkesztőségbe juttatni.

*Mélt.
vitéz Dr. Leake Gyula
Kürem. Kan. elnök úrnak
Budapest
VIII. Illévi út 66/b.
Unitárius*